

ПРОБЛЕМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

PROBLEMS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND ECONOMIC SECURITY OF THE COUNTRY IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

Сучасне соціально-економічне становище України в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів, зміни кон'юнктури світових ринків і активізації боротьби за джерела сировинних ресурсів, робить очевидною необхідність посилення діяльності держави і суспільства, спрямованої на забезпечення економічної безпеки держави як умови забезпечення стабільного становища країни. Захист і збереження національних інтересів в сфері економіки вимагає розробки і реалізації стратегії економічної безпеки на короткостроковий і довгостроковий період. Економічна безпека – важлива складова національної безпеки, адже економіка пронизує всі сфери діяльності держави. У статті висвітлено важливість забезпечення економічної безпеки. Економічна безпека має велику кількість трактувань. Автори статті пропонують одне з узагальнених визначень економічної безпеки. Найбільш важливі завдання механізму забезпечення економічної безпеки України в умовах глобалізації полягають у регулюванні розвитку зовнішньої торгівлі з урахуванням стратегічних інтересів держави; вдосконаленні галузевої структури зовнішньої торгівлі шляхом розвитку експортного потенціалу; підтримка вітчизняних виробників високотехнологічних товарів; робота в напрямку забезпечення стабільності української гривні.

Ключові слова: економічна безпека, національна безпека, підходи, фактори, сталий розвиток суспільства.

Современное социально-экономическое положение Украины в условиях глобализации

заціонних і інтеграційних процесів, змінення кон'юнктури мирових ринків і активізації боротьби за джерела сировинних ресурсів, робить очевидною необхідність посилення діяльності держави і суспільства, спрямованої на забезпечення економічної безпеки держави як умови забезпечення стабільного положення країни. Захист і збереження національних інтересів в сфері економіки вимагає розробки і реалізації стратегії економічної безпеки на короткостроковий і довгостроковий період. Економічна безпека – важлива складова національної безпеки, адже економіка пронизує всі сфери діяльності держави. У статті висвітлено важливість забезпечення економічної безпеки. Економічна безпека має велику кількість трактувань. Автори статті пропонують одне з узагальнених визначень економічної безпеки. Найбільш важливі завдання механізму забезпечення економічної безпеки України в умовах глобалізації полягають у регулюванні розвитку зовнішньої торгівлі з урахуванням стратегічних інтересів держави; вдосконаленні галузевої структури зовнішньої торгівлі шляхом розвитку експортного потенціалу; підтримка вітчизняних виробників високотехнологічних товарів; робота в напрямку забезпечення стабільності української гривні.

Ключевые слова: экономическая безопасность, национальная безопасность, подходы, факторы, устойчивое развитие общества.

УДК 330

Ярмак О.В.

к.е.н., доцент

Харківський інститут фінансів

Київського національного торговельно-економічного університету

The current socio-economic position of Ukraine in the context of globalization and integration processes, changes in world market conditions and the intensification of the struggle for sources of raw materials makes it necessary to strengthen the activities of the state and society aimed at ensuring the economic security of the state as a condition for ensuring a stable position of the country. The protection and preservation of national interests in the economic sphere requires the development and implementation of an economic security strategy for the short and long term. Economic security is an important component of national security, because the economy permeates all spheres of state activity. The article highlights the importance of economic security. Economic security has a large number of interpretations. The authors of the article offer one of the generalized definitions of economic security. The most important tasks of the mechanism of ensuring the economic security of Ukraine in the context of globalization are to regulate the development of foreign trade, taking into account the strategic interests of the state; improvement of the sectoral structure of foreign trade through the development of export potential; support for domestic manufacturers of high-tech goods; work towards ensuring the stability of the Ukrainian hryvnia.

Key words: economic security, national security, approaches, factors, sustainable development of society.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення низький рівень задоволеності потреби в безпеці як на рівні окремої особистості, так і на рівні організації або компанії як суб'єкта господарювання, і загалом на рівні суспільства або держави робить негативний вплив на соціально-економічні розвиток суспільства, сприяючи виникненню кризових

станів в окремих галузях економіки, а в окремих випадках і посилюючи їх.

Забезпечення економічної безпеки – пріоритетний напрямок діяльності держави. Необхідність в забезпеченні своєї безпеки суспільство відчувало постійно.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання економічної безпеки країни нині перейшла

до проблем, якими зацікавлені фахівці найрізноманітніших профілів, що працюють у сферах економіки, політики, права, міжнародних відносин, серед яких: В.Т. Білоус, О.Г. Данильян, Б.Ф. Заблоцький, Г.Ф. Костенко, В.А. Ліпкан, Н.Р. Нижник, Ю.В. Сачков, Г.П. Ситник, Ю.В. Тюленєва тощо.

Постановка завдання. Метою статті є комплексне вивчення структури економічної безпеки в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічна безпека розглядається в наукових дослідженнях під різним кутом зору в залежності від пріоритетів, що перебувають у фокусі розгляду – регіональна безпека, безпека підприємства, безпека галузі, безпека держави, тобто в структурі поняття «економічна безпека» відбувається, як справедливо зазначив С.В. Федораєв[1], відбувається виділення об'єкта, яке зазнає небезпеки, тобто зовнішнім і внутрішнім загрозам.

Незалежно від того, на якому рівні господарювання (на рівні домогосподарства, підприємства або економіки країни) розглядається питання економічної безпеки, її забезпечення можливе лише шляхом формування системи відносин між суб'єктами господарювання та суб'єктами громадської сфери життя суспільства, які, в свою чергу підтримуються сукупністю правових, адміністративних, технічних та інформаційних заходів.

Якщо об'єднати в сукупність згадані вище окремі аспекти економічної безпеки, то мова про економічну безпеку як компонента в складі національної безпеки держави.

Узагальнивши різні трактування цього терміна, ми можемо дати таке визначення економічної безпеки, що це стан, що представляє відсутність небезпеки, захищеність економіки, що дозволяє суб'єктам економічної діяльності, будь то держава, регіон, підприємство чи інший економічний суб'єкт, суверенно діяти, розвиватися, нормально і безперервно виконувати свої функції. Також економічну безпеку слід розглядати в загальному контексті формування системи національної безпеки держави як концептуальної, стратегічної і інституційно-організаційної основи захисту національно-державних інтересів країни.

Загрози економічній безпеці можуть внести дисбаланс в діяльність економічного суб'єкта будь-якого рівня. Забезпечення економічної безпеки стає стратегічним завданням на рівні держави в цілому, так як від економічної сфери залежить і соціальна, і політична, і військова, і технологічна, і продовольча, та інші види національної безпеки. Саме в умовах забезпечення національної безпеки країни можливе стабільне економічне зростання, збільшення добробуту громадян, процвітання держави [2].

Загрози, яким піддається економічна безпека нашої держави, можуть мати різну ступінь впливу,

природу виникнення. Правильна класифікація загроз буде грати важливе значення в процесі управління ними. Посилення багатьох загроз економічній безпеці відбувається під дією глобалізації, що розвивається вже досить тривалий час. Триває активний розвиток світового господарського комплексу торгових, виробничих, фінансових відносин. Національні економіки переплітаються і взаємодіють одна одну. Це робить очевидною виділення ще однієї класифікації загроз економічній безпеці – загроз, пов'язаних з глобалізацією та інтеграційними процесами та загроз, що не залежать від них.

Глобалізація є еволюційною тенденцією розвитку суспільства. При цьому це явище носить неоднозначний характер і має як позитивні, так і негативні риси. Позитивність глобалізації проявляється в розвитку міжнародних відносин, імпорто-експортних процесів, посилення і поглиблення культурних зв'язків між державами і таке інше.

Основні загрози та можливості прояву глобалізації в галузі економічної безпеки представлені на рисунку 1.

Негативним є те, що процес глобалізації може мати негативний вплив на стан економічної безпеки держави, так як економіка країни стає більш відкритою, державні ринки потрапляють в залежність від ринків інших держав. Загострюються проблеми економіки, суспільства, сировинної забезпеченості набувають глобального характеру.

Глобалізація – новий рівень економічної діяльності, що працює в єдиному економічному просторі. Глобалізація характеризується переважанням світогосподарських зв'язків над національним. Глобалізація – фактор посилення традиційних і виникнення нових загроз економічній безпеці держави і виявляється у всіх показниках і індикаторах економічної безпеки [3].

Інтеграція ресурсів, характерна для глобалізації, тягне за собою серйозну конкуренцію, перш за все, країн з нерозвиненою економікою, так як високорозвинені країни, транснаціональні корпорації самі є векторами цього процесу.

З технологічної точки зору, глобалізація – перехід від конвеєрних технологій до модульного виробництва з широким використанням міжнародного аутсорсингу в цілях оптимізації управління ресурсами і матеріальними витратами. Одним з реальних наслідків поточної технологічної революції буде поява значних надлишків трудових ресурсів і скочування слабо розвинених країн на позицію баласту світової економіки [4].

Таким чином, можна виділити найбільш важливі завдання механізму забезпечення економічної безпеки України в умовах глобалізації:

1) регулювання розвитку зовнішньої торгівлі і зовнішньоекономічних зв'язків з урахуванням стратегічних інтересів держави;

Рис. 1. Основні загрози та можливості прояву глобалізації в галузі економічної безпеки

2) вдосконалення галузевої структури зовнішньої торгівлі шляхом розвитку експортного потенціалу і проведення політики імпортозаміщення;

3) підтримка вітчизняних виробників високо-технологічних товарів, стимулювання їх експортної діяльності з метою виведення найбільш конкурентоспроможної продукції на світові ринки, а також подальшого зміцнення їх позицій;

4) підвищення ефективності діяльності державних і регіональних органів управління, оптимізація системи державного регулювання з метою подолання загроз економічній безпеці;

5) робота в напрямку забезпечення стабільності української гривні;

6) розвиток інформаційно-комунікаційного сектора для забезпечення надійного і своєчасного зв'язку країни із зовнішніми ринками, а також оптимальної та ефективної організації товарних і сервісних потоків на внутрішньому ринку;

7) стимулювання зростання науково-технічного, виробничого, освітнього, техніко-технологічного потенціалу країни.

При відображенні загроз економічним інтересам нашої країни до пріоритетних цілей можна віднести:

- 1) активізацію інвестиційних процесів;
- 2) підвищення рівня життя населення;
- 3) стимулювання припливу приватних інвестицій в найбільш пріоритетні економічні проекти;
- 4) оптимізація податкової політики;

5) заходи щодо зміцнення національної валюти;

6) посилення державного регулювання зовнішньоекономічних відносин та ефективний митний контроль;

7) підтримка та розвиток інтелектуального потенціалу країни, вітчизняної науки;

8) зміцнення позицій на внутрішньому економічному просторі України на основі формування ефективних економічних підсистем в її регіонах;

9) забезпечення економічної самостійності рішень при виході на світовий ринок.

В умовах відкритої економіки необхідне посилення регулюючої ролі держави в галузі зовнішньоекономічної діяльності. Пріоритетними в цій сфері повинні бути національні інтереси.

Для підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на зовнішньому ринку необхідно вводити більш жорсткі системи контролю якості, активніше впроваджувати енергозберігаючі технології. Потрібно відходити від сировинного експорту в бік продажу переробленої готової продукції [5].

Відзначимо, що не можна повністю ізолювати вітчизняну економіку від імпортних відносин і необхідності вітчизняної продукції конкурувати з іноземною, так як це може призвести до дефіцитом певних товарів тощо. Але в багатьох випадках, іноземна конкуренція призводить до руйнування цілих галузей, збільшує залежність від імпорту, змінює сформовану економічну структуру. Основні

вигоди від розширення світогосподарських зв'язків отримують найчастіше транснаціональні корпорації і компанії з певною експортною орієнтацією. При цьому відстають у розвитку галузі та регіони, малі та середні підприємці при посиленні взаємодії зі світовим господарством опиняються в скрутному становищі і можуть бути не готові до конкуренції з іноземною продукцією.

Незважаючи на наявні ризики, труднощі, загрози економічної безпеки в рамках глобалізації, її можна вважати і чинником посилення вітчизняної економіки, підвищення її конкурентоспроможності.

Приплив іноземної продукції на внутрішній ринок, вихід вітчизняної на міжнародний викликає обґрунтовану необхідність в підвищенні конкурентоспроможності. Це може стати імпульсом для розвитку і оновлення технологій, економії на масштабах виробництва, зниження собівартості продукції, а, отже, і її ціни, що може вплинути на стабільність економічного зростання. В рамках глобалізаційних процесів має відбуватися поліпшення якості товарів і послуг, можуть відкритися можливості для розвитку найбільш перспективних галузей.

Крім того, загрози вітчизняному виробництву звертають увагу держави на необхідність його підтримки, проведення різних реформ та організацію захисних заходів.

Глобалізація світової економіки створює серйозну основу рішення багатьох проблем людського суспільства. Глобалізація сприяє поглибленню спеціалізації і міжнародного поділу праці. В її умовах більш ефективно розподіляються кошти і ресурси, що в кінцевому рахунку сприяє підвищенню середнього рівня життя і розширенню життєвих перспектив населення. В її умовах темпи зростання прямих інвестицій набагато перевершують темпи зростання світової торгівлі, що є найважливішим фактором в трансферт промислових технологій, утворенню транснаціональних компаній, що має безпосередній вплив на національні економіки. Переваги глобалізації визначаються тими економічними вигодами, які виходять від використання передового науково-технічного, технологічного і кваліфікаційного рівня провідних у відповідних областях зарубіжних країн в інших країнах, в цих випадках впровадження нових рішень відбувається в короткі терміни і при відносно менших витратах. Глобалізація може призвести до підвищення продуктивності праці в результаті раціоналізації виробництва на глобальному рівні і поширення передових технологій, а також конкурентного тиску на користь безперервного впровадження інновацій у світовому масштабі. Глобалізація дає країнам можливість мобілізувати більш значний обсяг фінансових ресурсів, оскільки інвестори можуть використовувати

більш широкий фінансовий інструментарій на зростанні кількості ринків.

Висновки з проведеного дослідження.

Таким чином, на наш погляд, загрози глобалізації для економічної безпеки посилюються у зв'язку з сучасними подіями на Сході України, анексія Криму, ставленням урядів США і Європи до позиції України. Все це вимагає посилення уваги до забезпечення економічної безпеки нашої держави.

Багато вчених вважають глобалізацію закономірним об'єктивним процесом. При цьому глобалізація, з одного боку, надає державам нові можливості, з іншого – несе загрози економічній безпеці. При правильному підході тієї чи іншої держави до перспектив глобалізації, солідарності і прагненні до співпраці між країнами, можна посилити можливість і мінімізувати вплив загроз, що позитивно вплине на загальний підвищення добробуту. Глобалізація може стати чинником, що змушує вітчизняного виробника, з метою підтримки його діяльності, вийти на новий рівень, а економіці держави стати більш конкурентоспроможним, так як виклики і загрози викликають необхідність вдосконалення і розвитку всіх економічних потенціалів держави.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Федораев С.В. К вопросу об определении понятия «экономическая безопасность страны» как научного термина. *Вестник Санкт-Петербургского университета МЧС России*. 2009. № 2. С. 100–107.
2. Радюкова Я. Ю., Шамаев И. Н. Экономическая безопасность страны как многоуровневая система элементов и отношений. *Социально-экономические явления и процессы*. Тамбов, 2011. № 1-2. С. 194–198.
3. Фирсов В. А. Глобализация как фактор усиления традиционных и возникновения новых вызовов и угроз экономической безопасности государства. *Бизнес в законе*. 2009. № 5. С. 317–319.
4. Климова А.Н., Юрина Е.А. Экономическая безопасность в условиях глобализации: угрозы и возможности. *Социально-экономические явления и процессы*. 2014. Т. 9. № 9. С. 58–64.
5. Радюкова Я. Ю., Жучков А. Ю. Естественные монополии в условиях усиления глобализационных процессов. *Известия Юго-Западного государственного университета. Серия Экономика, Социология, Менеджмент*. 2013. № 2. С. 18–23.

REFERENCES:

1. Fedoraev S.V. (2009) K voprosu ob opredelenii ponyatiya «ekonomicheskaya bezopasnost' strany» kak nauchnogo termina [On the definition of the concept of "economic security of the country" as a scientific term]. *Vestnik Sankt-Peterburgskogo universiteta MChS Ros-sii*, no. 2, pp. 100–107.
2. Radyukova Ya.Yu., Shamaev I.N. (2011) Ekonomicheskaya bezopasnost' strany kak mnogourovnevaya sistema elementov i otnosheniy [Economic Security of a Country as a Multi-Level System of Elements and Rela-

tions]. *Sotsial'no-ekonomicheskie yavleniya i protsessy*. Tambov, no 1-2, pp. 194–198.

3. Firsov V.A. (2009) Globalizatsiya kak faktor usileniya traditsionnykh i vzniknoveniya novykh vyzovov i ugroz ekonomicheskoy bezopasnosti gosudarstva [Globalization as a factor of strengthening the traditional and the emergence of new challenges and threats to the economic security of the state]. *Biznes v zakone*, no. 5, pp. 317–319.

4. Klimova A.N., Yurina E.A. (2014) Ekonomicheskaya bezopasnost' v usloviyakh globalizatsii: ugrozy

i vozmozhnosti [Economic security in the context of globalization: threats and opportunities]. *Sotsial'no-ekonomicheskie yavleniya i protsessy*, vol. 9, no. 9, pp. 58–64.

5. Radyukova Ya.Yu., Zhuchkov A.Yu. (2013) Estestvennye monopolii v usloviyakh usileniya globalizatsionnykh protsessov [Natural monopolies in the context of increasing globalization processes]. *Izvestiya Yugo-Zapadnogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya Ekonomika, Sotsiologiya, Menedzhment*, no. 2, pp. 18–23.

Yarmak Olga

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Economic Theory and International Economy
Kharkov Institute of Finance
Kyiv National University of Trade and Economics

PROBLEMS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND ECONOMIC SECURITY OF THE COUNTRY IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

The purpose of the article. Threats to economic security can make an imbalance in the activities of an economic entity of any level. Ensuring economic security becomes a strategic task at the state level as a whole, since social, political, military, technological, food, and other types of national security depend on the economic sphere. It is in the conditions of ensuring the national security of the country that stable economic growth, an increase in the welfare of citizens, and the prosperity of the state are possible.

Methodology. The study is based on data on globalization, stable development and economic security collected from various sources, including statistics, legislation and documentation of ministries and departments. When writing the article, the following scientific methods were used: description, synthesis, analysis, abstraction.

Results. The current socio-economic position of Ukraine in the context of globalization and integration processes, changes in world market conditions and the intensification of the struggle for sources of raw materials makes it necessary to strengthen the activities of the state and society aimed at ensuring the economic security of the state as a condition for ensuring a stable position of the country. The protection and preservation of national interests in the economic sphere requires the development and implementation of an economic security strategy for the short and long term.

Economic security is an important component of national security, because the economy permeates all spheres of state activity. The article highlights the importance of economic security. Economic security has a large number of interpretations.

Globalization can lead to increased productivity as a result of rationalization of production at the global level and the spread of advanced technologies, as well as competitive pressure in favor of the continuous introduction of innovations on a global scale.

Practical implications. The authors of the article offer one of the generalized definitions of economic security. The most important tasks of the mechanism of ensuring the economic security of Ukraine in the context of globalization are to regulate the development of foreign trade, taking into account the strategic interests of the state; improvement of the sectoral structure of foreign trade through the development of export potential; support for domestic manufacturers of high-tech goods; work towards ensuring the stability of the Ukrainian hryvnia.

Value/originality. The threats to which the economic security of our state is exposed may have varying degrees of influence, the nature of its occurrence. Proper classification of threats will be important in their management. Strengthening of many threats to economic security occurs under the influence of globalization, it has been developing for quite a long time. The active development of the world economic complex of trade, industrial, financial relations continues. National economies intertwine and complement each other. This makes clear the identification of yet another classification of threats to economic security – threats associated with globalization and integration processes and threats that are not dependent on them.